

semàntic, tot essent sostenible, i més grans dubtes inspira, sobretot, un verb derivat, purament català, d'un multiseccular substantiu solament documentat en llengua d'oc recent i allà encara amb àrea purament dialectal, en dues zones força disperses. Per això ja assenyalava jo a Mitxelena, el 1966, a propòsit del basc *eskalapoin* 'esclop' el mot català, afegint «parece que en catalán también tengamos que partir de *escalapronar*, con -r- repercusiva; ahí el vasco me da una idea para el origen de un vocablo catalán hasta ahora enigmático: tal vez haya que partir de **escloponar*, derivado de *esclop* 'zueco' (STLOPPUS), ya que el *esclop* es el paradigma o modelo sumo de la madera abocetada o trabajada groseramente» (TopHesp. II, 298); i més, afegeixo ara, en tant que el DAG. va recollir a Vic una variant *escalabronat* «esbozado, diseñado».

Dono, doncs, detalls sobre el mot basc (del qual ja havia tractat breument Mitxelena, BSVAP XI, 289, i FoHiVca.). Azkue recull *eskalaproi* «choclos, sabots» com a guipuscoà, labortà i alt-navarrès, amb variants *eskalapuin* en el Baztan, *eskalapoin* «étriers couverts, estribos cubiertos» en labortà, i amb el sentit de «sabat de bois» en parlars baix-nav. i labortans, *eskalānpū* «zapato de madera» i *eskalānpō* «estribos cubiertos» a Sule, *eskalaproi* «choclo o pieza de madera en que se apoya la tolva» en el Baztan.³ Tant si l'etimologia del nom de l'esclop està en el ll. SCULPONEUS com en STLOPPUS, com en una barreja dels dos, no hi ha cap dificultat en l'etimologia romànica del mot basc. La idea d'*escalabornar* o *esbosassar* grosserament no està ben absent ni en les fonts basques, car Duvoisin⁴ usava *eskalapoin* amb el sentit de «maladroït» i l'abstracte *eskalapoinkeria* «forte gaucherie»; i fins hi ha un verb bastant equivalent al nostre: *eskalānpūtū* «tailler en gondole», que Lhande reporta del suletí d'Atharratze.

Ben mirat aquest bon marxapeu del basc potser no ens hauria calgut del tot, recordant com explica JAmades la preparació dels esclops a mans dels pastors pirinencs: «es feien tallant, del tronc del pi, un tió que tingué més o menys la mida convenient perquè en poguéu sortir un parell, després s'*escalabornaven*, es buidaven i es polien fins a ---» (BDC XIX, 134) i ell mateix recull *escalaborn* com a mot especialment pastoril (localitzant-lo en la zona berguedana-cerdana-ripollesa: a Orús, Vallcebre, Ripoll, Merlès, Rupit) «format grosser i matusser donat als objectes que fustegen els pastors, abans de polir-los».

És clar que des dels objectes de fusta o llenya el mot havia de passar inevitablement als altres materials més susceptibles d'afaiçonament matusser; i per això no és estrany que els dos testimonis medievals d'*escalabornar* ja ens el mostrin aplicat a les pedres, i a l'obra dels pedrers. Ara bé, és en la documentació antiga d'aquests on trobem la millor comprovació de la nostra etimologia esclopera, car ací veiem que *escalabornar* els blocs de pedra (no pas ja sols els de fusta) també s'anomenà amb derivats immediats del mot cat. *esclop* en la seva forma general: el treball citat de Serra Ràfols, va documentar també, a les pedreres de

Girona, i en altres doc. del S. XIV, els verbs *sclopar* 'partir les pedres grans' i també *sclopeçar*;⁵ i en un altre doc. d'allà llegim «fuit in petraría pro *esclopar* et cayrar sarges et salmes» (dues menes de pedres d'arc).

Aclarim el detall fonètic en basc: aquí el romànic -ONE evoluciona, en fonètica normal, en forma semblant a la portuguesa, cap a -*õe* i mateixa evolució pot fer -ONEU; -*õe* fou després fixat en formes divergents segons cada un dels dialectes bascos, en uns cap a -*oïn* o -*uin* (tornant a condensar-se la nasalitat a la fi del mot amb consistència consonàntica); en altres la nasalitat desapareix (*eskalaproï*); a la Sule, en fi, resta fins avui com a vocal nasal, si bé sovint propagant-se o traslladant-se a la síl·laba prec. (*eskalānpō*, *eskalānpū*).

En resum, doncs, la forma del basc correspon a un català primitiu *esclopó(n)*, i aquest derivat en -ONE potser també existí entre nosaltres en data preliterària: podria restar-ne una romanalla en *esclopó*, que Amades sentí als pastors de Poboleda i Sant Quintí de Mediona (ibid., p. 135), i AlCM als del Vallès, si bé aplicat a una esquella grossa (forma d'esclop, tanmateix veg. en *ESCLOP* una explicació diferent d'aquest detall). D'ací degué venir el nostre verb, en la forma primitiva **escloponar*, i amb la mateixa repercussió de líquida i la mateixa anaptixi (dins el grup complex *sci*) que en basc, i amb la mateixa dissimilació vocàlica *o-o-o* > *a-a-o* resultava **escalapronar*, que és quasi igual a la variant *escalabornar* registrada pel DAG. a Vic. Després la *r* es transposà a la fi de síl·laba, cosa escampadíssima en posició pretònica: recordem *burguera*, *bargar*, *bergant*, *tornado*, etc. Ara bé alhora hem de constatar en la forma catalana la substitució de -*p*- per -*b*-, que en realitat constitueix l'únic entrebanc fonètic en aquesta etimologia. Entrebanc, val a dir, ben explicable per un seguit d'influències que collaboraven en aquest sentit: els mots sinònims *esbosassar* i *esbossar* amb llur -*bo*- central i essencial, *escalabrar*, *esgalabrar* (amb els quals era fàcil de confondre el nostre mot, com ja hem vist que ho feien Belv., Lab. i Michaëlis), en fi, encara amb més comunitat fonètica, *bornar* 'justar', 'voltejar', mot tan antic i bàsic en la llengua, i el seu derivat *abornar*, que s'acosta encara més pel sentit, en tant que expressa idees agressives (que el poble per etimologia popular pogué sentir a la base de l'acció de destralejar esboscant) 'fer envestir el gos', 'vèncer, reduir a la impotència' (AlCM, § 2, etc.).

De tota manera, podríem dir, figuradament, que és més aviat sospitosa la múltiple coincidència, dels fets fonètics alteradors, entre la forma basca i la catalana. Allò que en català són fets esporàdics —l'anaptixi, la transposició de la *r*, la presència de -ONE o -ONI(U), i fins la repercussió de *r* i la dissimilació de les *oo*— en basc són fets repetidíssims pertot arreu en el lèxic, algun d'ells quasi indefectible (un grup *ski* és quasi impronunciable en la llengua, la presència de -ON(E) en el mot no és hipòtesi sinó un fet). Pensem d'altra banda en l'antiquíssima com. pirinenca, des de Cerdanya fins a Navarra i Bearn, com. sobretot palpable en el terreny de la transhumància pastoral: els pastors de